

UDK 81'373.23
821.163.4(497.6)

Primljeno: 15. 05. 2019.

Izvorni naučni rad

Original scientific paper

Indira Šabić

FUNKCIJE LIČNIH IMENA U KNJIŽEVNOSTI

U radu se problematiziraju tri termina: lično ime, antroponimijska ili imenska formula i antroponimijska kategorija i njihove odrednice u književnoumjetničkome stilu savremenoga bosanskog jezika. Raspravlja se o funkcijama ličnoga imena i utvrđuju se sljedeće: 1. *referencijalna* ili *identifikacijska*, *deskriptivna* i *vokativna*. Specificirajući svaku od navedenih funkcija, navode se primjeri iz bh. književnosti i njihove interpretacije. Raspravlja se o deskriptivnom, singularnom imenu, moviranome femininumu i patronimicima.

Ključne riječi: antroponim; imenska formula; antroponimijska kategorija; lično ime; funkcije ličnoga imena; nomina mota

U bosanskohercegovačkoj književnosti moguće je naći opsežan istraživački opus u vezi sa identitetima i identitarnosti u Bosni i Hercegovini, međutim, u domeni lingvistike još uvijek ne postoji sistemsko bilježenje tih identiteta – bilježenje antroponima u njihovome nastajanju, pa se još uvijek ne zna kako su se imenovali ili kako se danas imenuju sugrađani Bosne i Hercegovine. U bosnistici još uvijek ne postoji uređen antroponomastikon, a realizacija tog projekta je nužna kako bi se bosanskohercegovačka lingvistika iz onomastičkoga ugla integrirala u južnoslavenski, slavenski, ili na širem planu, europski i svjetski onomastički krug, odnosno kako bi bosnistika dala svoj doprinos u stvaranju omnibus rječnika slavenske antroponimije ili kulture uopće. Također, pored antroponomastikona, bosanski jezik još uvijek nema rječnik onomastičke terminologije, čije je nepostojanje izrodilo neprecizno ili netačno korištenje, interpretiranje nekih termina, kao npr. lično ime (*ónoma kýrion*, *nomen*

proprium), imenska formula i antroponimijska kategorija, pa je već na početku potrebno precizirati ta tri u ovome radu najčešće korištena termina.

LIČNO IME KAO SASTAVNICA IMENSKE FORMULE

U osnovnom onomastičkom terminološkom priručniku *Osnoven sistem i terminologija na slovenskata onomastika* uz termin lično ime stoji neoprimjerena definicija: *sopstveno ime na eden čovek* (Bezljaj 1983: 83). Zbog nedovoljne preciznosti u odnosu na prezime i nadimak, nužna je sljedeća dopuna: lično ime je zakonom propisana (što nije nadimak) i nenasljedna (što nije prezime) antroponimijska kategorija, odnosno nenasljedni individualni antroponim. Imenska formula je jedan ili više (funkcionalno različitih) antroponima koji služe tačnoj identifikaciji ljudske jedinice (usp. Frančić 2006: 71-80).

Pod pojmom antroponimijska kategorija podrazumijeva se tip imenovanja osobe, s posebnim odlikama na gramatičkoj razini – ima posebnu tvorbenu strukturu, i na semantičkoj razini – ima posebno onomastičko značenje. Dakle, antroponimijske kategorije su: ime, prezime i nadimak, i oni skupa čine imensku formulu, u užem smislu, odnosno antroponimijski sistem nekoga jezika i kulture u širem smislu. S gramatičkoga aspekta u imenskoj formuli nema nadređenoga ni podređenoga člana, a s aspekta obavijesnosti prezime je nadređeno ličnome imenu. Ozakonjenjem imenske formule prezime je postalo njezinim glavnim članom, a ličnom je imenu pripala pomoćna uloga razlikovanja osoba istoga prezimena (Putanec 1976: 10-15; Frančić 1996: 18). Ipak, u strukturi imenske formule, lično ime dolazi na prvo mjesto i tako je anteponirano prezimenu i nadimku kao kasnijim antroponimijskim kategorijama (usp. Šimunović 2009; Frančić 2006).

Pored ranijih određenja, potrebno je istaći da se lično ime od drugih antroponimijskih kategorija razlikuje: sa gramatičke strane time što u tvorbenoj strukturi ne sadrži posesivni morfem, sa semantičke strane time što nominaciju ostvaruje neposredno, a ne preko imena drugih osoba. Isto se odnosi i na hipokorističke oblike, odnosno nadimke.

FUNKCIJE LIČNOGA IMENA

Jezički angažman u procesu izgradnje identiteta zahtijeva nekoliko postupaka: 1. imenovanje, 2. dozivanje i 3. način na koji se ime koristi. Pored jezičkoga angažmana

u imenu se prožimaju društveni angažman i etički obrazac. Nakon što je imenovanje ostvareno, odnosno nakon što je sa drugom imenskom determinacijom zadovoljena komunikacijska i druge potrebe zajednice, važan postaje način na koji će se imenska formula koristiti, u kakvome značenju i funkcijama. Iz pragmatičnih razloga, antroponimi su dobili različite funkcije: lično ime je diferencijacijska oznaka čovjeka kao individue i pravne osobe, i služi za razlikovanje od drugih osoba u raznim društvenim i pravnim odnosima, dok je prezime diferencijacijska oznaka koja označava pripadnost nekoj obitelji ili porodici. S obzirom na istaknute pragmatične funkcije imena i prezimena, tj. na funkcije u govornoj komunikaciji, administrativno se uređuje: sadržaj, korištenje, određivanje i promjena imena i prezimena, pa tako u Zakonu o ličnom imenu Bosne i Hercegovine (dio za Federaciju) stoji: „Pravo i obaveza svakog fizičkog lica je da ima lično ime i služi se svojim ličnim imenom. Lično ime služi za razlikovanje i identifikaciju lica.“ (Službene novine Federacije BiH, br. 7, 25. 1. 2012: 12) U istaknutome zakonu sintagma *lično ime* ima *pars pro toto* formu i označava antroponimijsku formulu (lično ime i prezime), što je posljedica nekonsultiranja onomastičke literature ili rječnika bosanskoga jezika, i što je svakako neprimjeren propust u administrativnome stilu koji prema načelima treba biti pravilan, izravan, jasan i rigorozan.

U vezi s funkcijama antroponima autori su skloni različitim podjelama i interpretacijama. Lyons (1977: 216) piše da imena u svakodnevnome jezičkom vladanju imaju dvije karakteristične funkcije: referencijalnu ili kvazireferencijalnu te vokativnu. Pod vokativnom razumije se upotreba imena za dozivanje ili za privlačenje pažnje dozivane osobe. Van Langendonck (2007: 189) piše o trima osnovnim funkcijama ličnih imena: obraćanje (engl. *address, talk to*), identifikacija (engl. *talk about*) te velika sposobnost razlikovanja roda ili spola i mogućnost ekspresivne derivacije (deminucija, augmentacija i sl.). Šimunović (2009: 29–30) govori o ovim trima funkcijama vlastitoga imena: adresna, referencijalna ili identifikacijska – ime upućuje na objekt kojemu je pridruženo, deskriptivna – u imenâ s naglašenim motivom imenovanja, naročito npr. u nadimcima, i ideološka – odražava odnos objekta imenovanja i pridruženoga mu imena; nešto poput vokativne ne spominje. Anderson (2004: 439) vokativnu funkciju imena smatra primarnom (usp. Marković 2010).

U ovome radu izdvojene su sljedeće glavne funkcije vlastitih imena:

1. *referencijalna* ili *identifikacijska* kojom se jedinka izdvaja iz skupine, diferencira se u zajednici, odnosno izvanjezičkoj zbilji, i suprostavlja svemu ostalom;

2. *deskriptivna* u imenâ s naglašenim motivom imenovanja, odnosno koja posjeduju deskriptivno, konotativno značenje (koja su predikati sama po sebi) ili koja ukazuju na neke karakteristike imenovanoga, npr. razlikovanje roda, spola (iako ne uvijek!);
3. *vokativna* kojom se privlači pozornost imenovane osobe.

REFERENCIJALNA ILI IDENTIFIKACIJSKA FUNKCIJA

Nadijevanje imena jedinki je čin inicijacije, označava ulazak iste u zajednicu, predstavlja prvi potez u izgradnji njezina identiteta kroz socijalizaciju – *kodirana* imenom jedinka postaje dio strukture, odnosno dobiva društveni status, što je ujedno sastavnica procesa oblikovanja ličnosti. O identitetu je moguće govoriti čim pojedinac sebi postavi pitanje *Ko sam?* ili u interakciji kada mu neko drugi postavi pitanje *Ko si?* odgovor je pragmatičan i čine ga lično ime i prezime umjesto dugačkoga biografskog opisa. Dakle, *ime + prezime* je jedna od formula preko kojih se ostvaruje identitet.

”Najočitiji jezični modus uspostave identiteta postiže se kroz davanje i korištenje imena. Ime je ono što pojedinca smiješta odvojeno od drugih kao individuu, jer dati nekome ime, *zaustaviti osobu na nekome mjestu u gramatici* kao što kaže Wittgenstein, znači na neki način propisati jezično mjesto s kojeg će se ta osoba odazivati. Čin imenovanja predstavlja jezični angažman koji osigurava kulturne, rodne, nacionalne, političke i druge identitete.” (Peternai Andrić 2012: 11)

Pod referencijalnom ili identifikacijskom funkcijom imena zapravo se misli na proces uspostave veze između imena kao jezičkoga znaka i referenta i osobe koja se imenuje u izvanjezičkoj stvarnosti, pa s tim u vezi lično ime referira na osobu muškog ili ženskog spola, a prezime na pripadnost obitelji (ili porodici, odatle porodično ime). Međutim, činom imenovanja ne samo da se identificira – pobliže određuje, nego se u službi identifikacije razvrstava, a time i determinira. O tim funkcijama imenovanja biće govora u nastavku.

Proces imenovanja – identifikacija i determinacija

Način na koji se vrši imenovanje, odabir motiva i semantička dimenzija imena, imaju ulogu u procesu profiliranja. Lično ime je zato ne samo zasebna oznaka po kojoj se stvara razlika od drugih, izbjegava imenska entropija, održava čistim komunikacijski kanal, zadovoljava fatička i metajezička komunikacijska funkcija u užem smislu,

odnosno obavijesna teorija u širem smislu, već se smatra važnim, suštinskim dijelom same osobe, odnosno njezine osobnosti / ličnosti i pripadnosti (etničkoj, kulturnoj, vjerskoj ili dr.).

Imenovanje i identifikacija

S obzirom na to da sebe i stvari iz okoline ljudi imenuju shodno ličnome iskustvu, doživljajima i događajima, ime se smatra ogledalom materijalne i duhovne kulture svojih nadjevatelja, važnim, suštinskim dijelom individue i kolektiva. S tim u vezi, značajno je prepoznati u historiji konstruisani etnički obrazac imenovanja, odnosno recepturu imenskoga postanja koja je karakteristična za određeni etnos, plemensko-rodovsku društvenu zajednicu, tačnije bitno je otkriti *specificum* imenovanja koji se od davnina – iskona imenovanja, izgradio kao prototipično obilježje (npr. motiv, značenje, izgovor, tvorba) unutar neke zajednice. Identitet je često višestoljetni skup zapamćenih događaja sabranih u osobnost svake pojedine osobe (usp. Altaras Penda 2005: 59), zato su očuvane imenske karakteristike važna identifikacijska obilježja, svojevrsni *lieux de mémoire* – koncepti angažirani iz prošlosti za opisivanje sadašnjosti. Takvim konceptom imena su postala značajna cjelina, nematerijalne prirode, koja je vremenom uslijed ljudske volje postala simbolički element spomeničke baštine bilo koje zajednice. U tom smislu složena lična imena i karakteristični patronimici oblikovani u duhu maternjeg jezika, samo su neka od obilježja slavenske identitarnosti. Tako definiran modus imenovanja predstavlja jezički angažman domaćega čovjeka u doprinosu slavenskome kulturnom identitetu i stvaranju „jezičkoga mjesta“ s kojeg će se pripadnici ovoga etnosa odazivati.

Prepoznatljivo obilježje koje ukazuje na slavensku pripadnost su složena ili dvočlana lična imena koja pripadaju prepoznatljivome drevnom slavenskom obrascu imenovanja, naslijeđenom iz praindoeuropskoga postupcima *epiteta ornantia*, a koja na prostoru Bosne i Hercegovine bilježe kontinuum postojanja još od srednjega vijeka do danas kad je iste ove dvočlane oblike moguće potvrditi u službi ličnoga imena (ali i prezimena! npr. *Vitomir, Vukmir, Vukobrad, Vukobrat, Vukoman, Vukosav, Gostimir* i dr.; usp. Janjatović 1993: 70–97). Kompoziti koji tvore složena imena, u bosanskome srednjovjekovlju i danas u Bosni i Hercegovini, svjedoče rekorencije i korespondencije u jezicima drugih slavenskih naroda, što potvrđuje tezu o slavenskom imenskom kontinuumu u pogledu ovakvoga načina imenovanja. (usp. Šabić 2017: 48–52)

Drugo tipično obilježje imenskoga obrasca u Bosni i Hercegovini koje bilježi supostojanje u drugim, genetski srodnim i geografski susjednim onomastikonima, jeste tvorba prezimenske sastavnice patronimijskim sufiksima *-ić, -ović, -ević* koji

se javljaju u funkciji markiranja descendentnosti (potomstva, izdanka, loze, roda). Petar Šimunović u knjizi *Naša prezimena – porijeklo, značenje, rasprostranjenost* (1985: 143) u odlomku ”–*ići* – to su Jugovići” ističe da nije pravilno identificirati sve Južne Slavene preko patronimskog sufiksa –*ći*, jer takva prezimena nemaju Makedonci ili Bugari, a i kod Slovenaca njihov broj nije znamenit, ali ona su identitarna odlika Srba, Crnogoraca i Hrvata (i Bosanaca, ističe I. Š.).

Kako ”identitet u svakodnevnoj komunikaciji može podrazumijevati skup elemenata koje članovi neke zajednice prihvaćaju kao svoja obilježja, tj. kojima prepoznaju sebe kao članove neke šire društvene grupe, a istodobno se upravo pod tim obilježjima razlikuju od neke druge socijalne grupe” (Altaras Penda 2005: 58) ranije istaknuta obilježja slavenskoga imenovanja definiraju se identitarnim u kulturi bosanskohercegovačkih nadjevatelja i imenovanih, važnim i suštinkim dijelom njihova prezentiranja i projiciranja u svijetu. Slavenska imenska identitarnost je uprkos raznim religijskim, običajnim, kulturnim pritiscima, istrajala i opstala do danas, ukorijenjena u društvenom iskustvu bosanskohercegovačkoga puka, dokazavši da nije kategorija koja lahko iščezava što, opet, potvrđuje stavku da su pojedinci raznoliki, ali da je osobnost u potpunosti društveno konstituirana u procesima primarne i naknadne socijalizacije, i u daljnjim procesima društvene interakcije unutar kojih pojedinci definiraju i redefinišu sebe i druge tokom života. Upravo je taj *specificum* prema kojem se bosanski etnos identificirao, iskazan i u opsesivnim temama bosanske književnosti o procesima imenovanja, tačnije o izboru ličnoga imena, npr.:

”Cvitoje, Ivaniš, Dabiživ... to su sad samo imena, kad ih izgovaram znam da sričem davnašnje riječi, nestale pretke u drugoj vjeri i na našoj zemlji.” (Karić 2009: 15)

Imenovanje i determinacija

Lično ime ne predstavlja samo oznaku individue koja zadovoljava fatičku i metajezičku komunikacijsku funkciju nego je i suštinski dio same osobe i njezine osobnosti, otuda postoji široko rasprostranjeno vjerovanje kod mnogih naroda da onaj koji zna ime neke osobe može preko samoga imena učiniti zlo tom čovjeku. Zato, širom svijeta postoji običaj skrivanja imena, naročito od nepoznatih ili zlih ljudi, što je u bosanskohercegovačkoj praksi bilo zastupljeno čak do prošloga stoljeća, pa su mnoge osobe a naročito žene tokom života imale dva imena: jedno administrativno koje je skrivano, i drugo koje je korišteno kolokvijalno, svakodnevno u narodnome jeziku. Također, u Kini i Japanu postojao je običaj da se ime promijeni kada dijete

odraste, ili kada čovjek dostigne određenu starost. Simbolična promjena imena i danas je obavezna za papu i druge dostojanstvenike u kršćanstvu. Takva shvatanja bliska su koncepciji Levi-Straussove teorije *nasilja pisanja* iz 1948. godine, odnosno studije *Porodični i društveni život Indijanaca*, u kojoj Levi-Strauss bilježi da je kod Nambikwara (divljega plemena) upotreba ličnoga imena zabranjena i predstavlja *svetu tajnu*, s poentom da se zabrana otkrivanja uopće ne odnosi na lična imena, prije će biti da ono što pogađa zabranu jeste čin koji ono što funkcionira naziva ličnim imenom, odnosno predmet skrivanja je klasifikacija i odnos unutar sistema. Derida (1976: 151) ovu zabranu tumači u kontekstu brisanja / potiskivanja razlika koje se tiču društvenih klasifikacija i podjela unutar plemena. Davanje imena je jedan od kodova sistematizovanih ograničenja i klasifikacija kao što su podjela po položaju ili srodstvu (usp. Noris 1990: 60). U kontekstu svih ovih tumačenja jeste koncept: lično ime identificira / razvrstava / determinira. Takav koncept imenovanja prisutan je mnogim kulturama u kojima je riječ *ime* zabilježila semantičko proširenje, odnosno posebna značenja kao slava, ugled, dobar glas ili položaj, suština ili izraz bića i sl., odakle i izrazi *govoriti u ime (koga)*, *u ime zakona*, *za ime svijeta*, *u ime Oca i Sina i Duha svetoga* i dr. U engleskoj književnosti Šekspir fragmentom *What's in a name? – Šta je ime?* iz Romea i Julije aludira na pripadnost dvjema smrtno zavađenim porodicama Kapuleti i Monteki, u Veroni. Identičan koncept uočljiv je i u bosanskohercegovačkoj književnosti, u kontekstu klasifikacije prema položaju, descendentnosti, etnosu ili vjeri:

„Previše zajedraš, *Mehmede*. Zaboravljaš ko si i odakle si.“ (Sušić, 1996: 334)

„Ta zašto čovjek živi? ... da stečeš za onaj svijet, da i svom narodu pomogneš, da – najposlije pokažeš da si potomak Hrnjica i Halila?“ (Mulabdić 2009: 32)

„Hasan-aga: A ti peškeš! Majko, ona je majka djece moje!

Majka: Sikter!

Hasan-aga: Ona je pod našim rzom i obrazom!

Majka: Sikter!

Hasan-aga: ... Pod našim namom i imenom Arapovića.“ (Isaković 1995: 226-227)

”Kako će roditi? Šta će roditi? Kako će djetetu ime dati? Neće starinsko, to nikako.

Dat će mu neko neutralno. Ako bude muško, nadjet će mu ime Zlatko. Neće ona dozvoliti da nekad zbog imena njezin Zlatko nastrada, kao što je nedavno, kad su četnici zarobili vod domobrana, poklali sve koji su imali ime Mehmed, Osman, Omer...

Ili će ga zvati Slobodanom, jer je dosta ove okupacije i nesreće – vrijeme je da nam jednom svane sloboda. A ako bude žensko, bit će joj ime Zlata ili Slobodanka. Zvat će je Mamina Danka.” (Nametak 2002: 152)

”Da su nam ostala njihova imena, / danas bismo znali / s kojim su se imenima s brda na brdo / dozivali, / ti stari narodi. / Za drugo ih ne bismo ni pitali.” (Sijarić, *Ne znamo ko su bili ti stari narodi* 2013)

U fragmentima Alije Nametka i Čamila Sijarića jasno se evocira slavenski imenski obrazac, aludirajući na bosansko iskonsko imenovanje, na slavensku semantičku prozirnost i apotropičnost, ali i na razloge potiskivanja takvih imena. Naime, sa dolaskom kršćanstva i islama na domaći teren, nastupila su razilaženja u pogledu nadijevanja ličnih imena, tačnije u odabiru ličnoga imena (uzimanje iz jezika donosioca islama, sa crkvenoga kalendara ili iz baštinjene slavenske tradicije) dok je prezimenska struktura ostala neizmjenjena – uglavnom tvorena patronimskim sufiksima –*ić*, –*ović*, –*ević*, što se interpretira fenomenom *akulturacije*: postojani i izravni dodir pripadnika različitih kultura je uzrokovao preoblikovanje izvornih kulturnih modela obiju skupina. Od naročitoga značaja je Lintonovo (1940: 5) objašnjenje akulturacije: *ukoliko se jedna skupina divi drugoj, ona će uložiti velike napore da bi joj postala sličnom* (Bošnjaci su lična imena počeli mijenjati imenima iz islamske tradicije), *a ako je prezire truditi će se da bude različita od nje* (bosanski Srbi i Hrvati su uglavnom ostali dosljedni ranijoj tradiciji imenovanja). Očit primjer ovako shvaćene akulturacije, pored ranije istaknutoga primjera Alije Nametka, moguće je pratiti i u drami Seada Fetahagića *Kako je počelo*, između Ikonije i Minke, majke i kćerke, koje raspravljaju o Minkinome ocu Mehmedaliji, dotičući se složene, dvokompozitne strukture njegova orijentalnoga imena, a kontekstualno iskazavši stav o etničkoj i vjerskoj pripadnosti:

MINKA: Što sad pominješ tatu?

IKONIJA: Ti znaš da ne mogu da smislim tog tvog Mehmedaliju. Nije mu bilo dovoljno jedno ime, nego i Mehmed i Alija!

MINKA: On je davno od tebe pobjegao. Nije bilo kod njega unutrašnje dileme ni sukoba: i Mehmed i Alija su se složili da se od tebe rastave i da se ne petljaju u tvoj život.

IKONIJA: A što se petlja u tvoj?

MINKA: Samo mi pomaže, kao svojoj kćeri. A petljao se nije nikad.

IKONIJA: Kako nije? Je li ti on dao to odvratno ime – Emina?

MINKA: Po čemu je odvratno?

IKONIJA: Zar ne bi bilo bolje da ti je dao neko naše divno tradicionalno ime... Recimo Milojka? (Fetahagić 2005: 95)

Tako su u stereoimagološkim percepcijama i predrasudnim kategorizacijama Bošnjaci bili pod stalnim pritiskom da se brane od svođenja i poređenja svoga identiteta sa uvriježenim imaginarnim predožbama Orijenta, koji je predstavljen kao simbol svega što je drugačije, čudno i mistično, pa se i davanje imena novorođenoj djeci dovodi u kontekst namjere da se izbjegne neželjena stigma, te prikrije etnički identitet u prilikama i na mjestima gdje bi mogao biti smatran za nepoželjan (Spahić 2016: 41). Često se pri tom, kao svojevrsna paradigma, navode stihovi pjesnika Hamze Hume (usp. Spahić 2016: 35):

”Nazvaše me Hamzom / Kao što nazvaše hiljadama ljudi / Iz pustinja divljih beduina,
/ Crnih građana vječno sunčanih gradova, / Hiljadama bakarnih Inda / Ljudi sa
plantaža, / Hiljadama bakarnih Inda / I onih s pazara visokog Irana / Što prodaju ćilime
/ Biser, nakit, žene, / O čudno je to čudno / Da ovdje / U našoj zemlji kraj Evrope /
Hamzom zovu mene.”

Kršćanski i islamski imenski nazori osporili su i dislocirali ukorijenjene i centralizirane identitete slavenske etničke kulture u domeni ličnoga imenovanja. Dolazeće religije, običaji, kulture imali su pluralizirajući utjecaj na zatečeni način imenovanja i na identitete, i proizveli cijeli niz mogućnosti i načina identifikacije, i tako lično ime (s obzirom na njegovu identifikacijsku funkciju) i identitet učinili više pozicionalnim i raznolikijim, a manje zadanim, fiksiranim, unificiranim i transhistorijskim (usp. ”rodio se bezimen, nekršten, neturčen...” Džumhur 1997: 19). ”Nestabilni” identitet pojedincu je istovremeno dao slobodu izbora u pogledu ličnoga imenovanja, odnosno sam identitet je postao pitanjem izbora, pojedinci su ga mogli promijeniti kako i kada su željeli. Npr. o vjerskom preobraćanju u Bosni i Hercegovini moguće je naći podatke u sidžilima u Gazi Husrev-begovoj biblioteci:

Savkana, kći Save, postala je Merjem, a muž Nikola, sin Stanka, odbio je; Sidžil 40: 233; Pava, kći Nikole, postala je Derviša, a zimmiji Šahinu je ponuđeno, ali je odbio; Sidžil 53: 1; Đurđija, kći Gavrila, postala je Fatima, a muž Tomo, sin Andrije, odbio je; Sidžil 55: 9; Anđa, kći Miće, postala je Nefisa, a Todor je odbio; Sidžil 69: 2; Jovanka, kći Todora, postala je Fatima, a muž Todor, sin Đure, odbio je; Sidžil 69: 133. (usp. Kasumović 2011: 232)

Međutim, pored prilika u kojima je jedinka imala niz mogućih identifikacija na izboru, postojale su i one u kojima su breme identiteta nametali drugi. Npr. u pomenutim sidžilima moguće je pronaći i podatke o preobraćanju i preimenovanju maloljetne djece koja su prevedena na islam sudskim rješenjima nakon što je jedan

roditelj postao musliman. (usp. Kasumović 2011: 230) Tako su nastajali i identiteti na koje su i sami pojedinci bivali ogorčeni, identiteti koji su konfesionalno, nacionalno dijelili, stvarali stereotipe, stigmatizirali, klasificirali i deklasirali i sl. O takvome konceptu svjedoči i Zlatko Topčić u romanu *Završna riječ* (2011: 52):

”Dali su mi to priznanje (Zlatni ljljan, op. a.) ... jer ime je odgovaralo moje ime. Razumijete šta hoću da kažem. Služilo ime je kao ilustracija da Armija BiH nije... jednonacionalna... Meni nije značilo ništa, ili skoro ništa...”

U kontekstu ogorčenja, o istome konceptu piše i Mile Stojić u pjesmi *Bratstvo i sestrinstvo* (2010: 7):

”Kada bih se ponovo rodio / i mogao birati, ne bih izabrao / ovaj jezik, ni ovo zanimanje / Ni ovaj znak vjere, ni ovu vjeru / bez nade... / Bacio bih svoje / Ime...”

Kod Skendera Kulenovića u drami *Djelidba* (1963), članove općinskoga Odbora od predsjednika Trivuna Srđića i sekretara Sulje Sejdića Pršlje, do članova Stevana Gaka, Ante Brekala, Zećirage Ališića i Joze Ivičića, moguće je posmatrati konfesionalno i nacionalno, kako se i oni sami dijele, ispoljavajući netrpeljivost. S tim u vezi, zanimljivo je autorovo poentiranje u epilogu teksta:

”Ona, Bože, tvoja pšenica što je jutros iz zemlje iskljajala i ovom se svitu prvi put nasmijala, nije joj, ja mislim, ime Angelina, ni Emina, ni Milica, već svakoj viri pšenica – bilica, suncu – proscu zelena nevistica. Pa mu se povazdan faća za ruke da se protegne do u klas žuti, do u hlib rumeni. Pa, efendum, i oni koji ti se evo sad, u ovom času rodiše, ne kmeče: Kmeee, neću, majko, ime Vujo – hoću Lujo! Neću Lujo – hoću Mujo! Već u majke jednaki svi su...” (Drame 1984/1985: 115)

Dakle, ”imenovanje može predstavljati dio procesa prihvaćanja pojedinca u neku kulturu, religijsku ili drugu zajednicu, ali također može predstaviti i dio procesa isključivanja iz zajednice. Oslovljavanje nije nužno pitanje osobnoga izbora te ako se pojedino ime na neki način ne uklapa u prevladavajuće norme, ono može predstavljati znatan teret svome nosiocu. U činu imenovanja sadržan je, dakle, odnos između onoga tko daje ime i onoga tko je tim imenom prozvan, ali ujedno i odnosi prema srodstvu, kulturi i povijesti koji na neki način prožimaju ime, što znači da je etički trenutak prisutan u svakom činu imenovanja.” (Peternai Andrić 2012: 11)

Bošnjачka identitarnost pored toga što je bila svedena na korpus imena iz jezika donosioca islama, čime se iskazivao stav o etničkoj i vjerskoj pripadnosti, slijedila je i tradiciju imenovanja pa je djetetu nadjevatelj ili imenodavatelj isključivo bivao otac

ili neki stariji član porodice ili se od istoga člana preuzimalo ime. O toj tradiciji piše Miljenko Jergović u djelu *Inšalah, madona, inšalah* (2004: 5):

”I babo mi je bio Mustafa. Kad sam se rodio, pitalo ga je kako će se zvati mali. Onako kako se zove onaj koji ga je stvorio. Ljudi se zглеdaše, biva je li Mujo pobudalio ili se previše dao u svoj visok nam pa bi djetetu dao Stvoriteljevo ime. A babi mome Stvoritelj nije ni bio na pameti, nego je mislio samo na sebe. Kaznit će te zbog toga dobri Allah, govorila su mu braća, stara nena se ibretila, a dedo je sjedio na svom boju, čibučio i puštao da svako dobro i zlo prođu kraj njega. Bilo je to kad sam se rodio. A onda su me nazvali Mustafom. I još su bili sretni jer babi mome nešto gore nije palo na pamet. Jer da jest, on bi to proveo. Bila su takva vremena...”

DESKRIPTIVNA FUNKCIJA

U domeni semantičke analize ličnih imena polazi se od različitih stajališta i moguće je ponuditi različite koncepcije:

1. lično ime kao kruti označitelj ili rigidni designator – imena posjeduju deskriptivno značenje, konotativno, ona referiraju i predikati su sama po sebi, što pokazuje transpozicija: Đurenovica – postoji neka osoba X koja pripada Đurenu, ime derivirano od antroponima i sufiksa –ica, a takva derivacija označava tvorbu prema spolu odnosno mocijsku tvorbu i ime koje znači nositelja, odnosno u prethodnome slučaju nositeljicu svojstva posredno, ili u drugome primjeru nepostredno Zlatica – u značenju *vrijednostna kao zlato*, usp. Kulin: Kako ti je ime, djevo? Zlatica: Zovem se Zlatica. Tako mi je ime i takva jesam! (Topčić 1996: 617)
2. lično ime kao prazni označitelj ili flakcidni designator – imena ne referiraju, lišena su konteksta, lišena veze sa ikakvim preciznim sadržajem, ne posjeduju nikakve predikativne osobine, ona su individuumska konstanta, kao što su i pokazne zamjenice. Ovakav koncept imenovanja podržava u njemačkoj književnosti Johan Wolfgang Gete stihovima iz Fausta: *Gefühl ist alles / Name ist Schall und Rausch* – Sve je u osjećanju / Ime je zvuk i dim; u engleskoj književnosti Šekspir fragmentom iz Romea i Julije aludira na pripadnost zavađenim porodicama Kapuleti i Monteki, u Veroni: *What's in a name? That which we call a rose / By any other name would smell as sweet.* – Šta je ime? Cvijet što se ruža zove / Miomirisani bi bio i s drugim / Imenom. Ovakvo gledanje na koncept imenovanja prisutan je u jezičkim priručnicima, i

gramatikama, u kojima je vrlo koncizna definicija o ličnim imenima, dok u rječnicima koji daju definicije za sve riječi, za imena najčešće izostaju, jer se ne daju definirati, odnosno jer nemaju značenje. Tako je u *Rječniku bosanskog jezika* Dževada Jahića (2010/2011), dok Abdulah Škaljić u rječniku *Turcizmi u srpskohrvatskom jeziku* (1989) navodi 8. 742 riječi (izraza), od toga 503 muških i ženskih ličnih imena, kojima zbog posuđeničkoga statusa navodi značenja, npr. Ahmed, Ahmet, hipok. Ahmo, Ahmāš –aša, Ahmetāš –aša, Ahmica, Ahmić (ar.), musul. muško ime. < ar. Ahmād, lično ime „odveć pohvaljeni“ (Škaljić 1989: 75).

Jasno je da su u bosanskome jeziku postojala, a i danas postoje takva lična imena koja imaju deskriptivno značenje i osobine predikata. Imena te vrste imaju karakterističnu gramatikalizovanu informaciju (gramatikalizovana informacija je informacija prenošena preko pokazatelja, u ovom slučaju morfološkoga, koji se regularno javlja, usp. Kowalik-Kaleta 1987: 25; Topolinska, Vidoeski 1984: 9) koja ima osnovnu ulogu u identifikaciji osobe. ”Ova imena zapravo predstavljaju određene opise ... Iako ti deskriptivni izrazi imaju funkciju jednaku onoj vlastitih imena, odnose se na samo jednog, točno određenog pojedinca, to su singularna imena... ukratko određeni opisi ili singularna imena imaju i konotaciju i denotaciju, dok prava vlastita imena imaju denotaciju, ali nemaju konotaciju.” (Paternai Andrić 2012: 72)

U starobosanskome jeziku pored pravih antroponima ostvarili su se i antroponimi – deskripcije, npr.: kućnica *Perovica* (Vego Zb.2: 61), kućnica *Đurenovica* (Vego Zb.2: 79), kućnica *Ivkovica* (Vego Zb.2: 72), kućnica *Raičeva* (Vego Zb.3: 145). To su imena s –ov– i –ev– infiksanim tvorbenim morfemima, i sufiksom –ica, nastala sufiksacijom od muževljeva imena, što je potvrda da je takva tvorba imena na terenu Bosne i Hercegovine izrazito stara, a očuvala se i danas u zapadnoštokavskim govorima u funkciji nadimka kod ženskih osoba. Takav odnos muških i ženskih inačica istih imena, moguće je definirati kao svojevrsne mocijske parnjake, npr. Đuren (Vego Zb.2:60) – Đurenovica (Vego Zb.2: 79), Ivko (Povelja kralja Stjepana Ostojića 5. mart 1419.) – Ivkovic (Vego Zb.2: 72), Rać (Vego Zb.2:101) – Raičeva (Vego Zb.3: 145), Pavao (Ugovor bosanskog bana Stjepana Kotromanića s Dubrovčanima 23. oktobar 1332.) – Pavica (Vego Zb.1:14) i sl. Ovakav slučaj kad se od imenice jednoga roda tvori imenica drugoga, s razlikom u oznaci spola, u lingvistici se naziva *mocijska tvorba, nomina mota* ili *parne imenice*. U prethodnim primjerima mocija podrazumijeva promjenu spola, pa je riječ o imeničkoj mocijskoj tvorbi, odnosno o moviranju, jer je od jednoga spola tvorena imenica suprotnoga spola. U imeničkoj

mocijskoj tvorbi osnovna je riječ najčešće muškoga roda, odnosno označuje pripadnike muškoga spola, a njegov parnjak nastao tvorbom ženskoga je roda, odnosno označuje pripadnicu ženskoga spola, u vezi s čim se onda i javio termin *movirani femininum* (Ćorić 1982: 6; Barić: 1987: 10). U tvorbi ženskoga mocijskog parnjaka najplodniji biva sufiks *-ica*. Ženski antroponim u obliku ženskoga mocijskog parnjaka bio je funkcionalna i ekonomična komunikacijska kategorija, jer je bivalo ekonomičnije reći *Ivkovica nego kućnica Ivkova*. Umjesto dvije riječi izriče se jedna (u funkciji ženskoga ličnog imena) i koja pri tome nudi dvovrnu informaciju: ukazuje na filijaciju ili povezanost prema mužu, ocu ili bratu, i da je to ženska osoba. (usp. Šabić 2017: 154) Movirani femininum je nastajao po kauzalnosti još u srednjem vijeku kada su imena najprije ponijeli muškarci kao superiorniji članovi društva, a zatim žene kao inferiorniji članovi zajednice. S tim u vezi, moguće je zaključiti da je ulazak u zajednicu (u širem smislu) i u bračnu zajednicu (u užem smislu) utjecalo na praksu imenovanja, te kroz jezičku tvorbu identiteta prikazivalo odnos moći i društvene hijerarhije. "Do kraja 19. stoljeća položaj udane žene, u pravnom i građanskom smislu, bio je jednak položaju roba, udajom se žena združila s mužem u jednu njegovu osobu. Rijetke iznimke bile su imućne žene iz više klase." (Peternai Andrić 2012: 151) Dakle, riječ je o načinu imenovanja koji izravno izaziva subordiniranost, isticanjem njegova imena umjesto njezina, čime se sugerira da je žena tek integralni dio svega što muškarac posjeduje.

Ovakve i slične deskripcije, odnosno antroponimi koji su njima motivirani, bile su diferencirane geografski i hronološki na teritoriji slavenske Europe. Ovo diferenciranje odnosi se na proporciju pojavljivanja kako pojedinih tipova deskripcije tako i odgovarajućih ličnih imena. "Slavenski teren Europe bio je podjeljen na dvije zone:

1. zonu prevage deskripcija izvedenih od imena mesta, i kasnije prototipova prezimena izvedenih od imena mesta, koja obuhvata zapadnoslovenske zemlje;
2. zonu prevage patronimskih deskripcija, a kasnije patronimika, koja obuhvata istočne i jugoslavenske zemlje." (Kowalik-Kaleta 1987: 28)

I u savremenome bosanskom jeziku moguće je naći prezimena s deskriptivnom funkcijom: *Goranov* (Janjatović 1993: 96), *Vojinov* (Janjatović 1993: 72) i sl. Međutim, ovdje treba istaći da se lično deskriptivno ime tipa *Đurenovica*, ne može opisati kao trajno, trajan je jedino patronim tipa *Goranov*, što najbolje pokazuje i činjenica da ovakva prezimena još postoje.

VOKATIVNA FUNKCIJA

Moguće je izdvojiti dvije vokativne funkcije: dozivanje i oslovljavanje. Prva funkcija se ostvaruje pri skretanju pažnje recipijenta / adresata, a druga funkcija služi održavanju ili jačanju kontakta između emitenta / adresanta odnosno primatelja. U bosanskome jeziku moguće je pronaći sve standardizirane vokativne forme, ali i one koje od njih odstupaju. (usp. Šabić: 2017: 459-465) Vokativne oblike antroponima, upotrebljene u bosanskome jeziku, najbolje oslikava rečenica Tvrтка Kulenovića u romanu „Istorija bolesti“: *Nisam ga zvao „Danilo“, kao svi ostali, nego „Danile!“* (Kulenović 1994: 172).

Prema stepenu složenosti, vokativni izrazi mogu biti:

- a) jednočlani – *Selmane*, jesi li pri svijesti? (Drame, Stojanović 1984/1985: 506);
Ma, Jovice, šta je to sad? (Drame, Čopić 1984/1985: 35);
- b) dvočlani – E, *moj Lutvo*, kakva te hrđa izbode (Drame, Isaković 1984/1985: 378);
Pobogu, *brate Čelebija* (Drame, Sušić 1984/1985: 355);
- c) višečlani: Pišem, *dragi moj Zijo*, a nisam siguran da i mene, jednom, ne čeka isti kraj... (Drame, Čopić 1984/1985: 143);
Dobro, dobro, *slavni akindžijo Kasime* (Drame, Sušić 1984/1985: 355).

Vokativni izrazi kod kojih je naglašena emocionalnost i ekspresivnost češće su složeniji i razuđeniji, što je i očekivano s obzirom da s izražavanjem subjektivnih stavova, poruka izražava govornikove emocije (stvarne ili one koje govornik želi uputiti), pa je uz lično ime poželjna upotreba prisvojnih zamjenica ili pridjeva. Zbog toga se ekspresivna funkcija izraza prepoznaje u upotrebi uzvika, u specifičnome duljenju vokala i vokativnim izrazima.

Također, složeniji vokativni izrazi pogoduju i reflektiranju konativne – apelativne funkcije, jer u takvim izrazima komunikacija može imati za cilj da na neki način djeluje na primaoca, da apelira na njegova osjećanja ili misli, i da izazove određenu reakciju. Ipak, proširivanje u ovakvome smislu nije pravilo, nego samo učestala upotreba.

Interpretacija vokativnih izraza uključuje, osim semantičkih, pragmatičke informacije, kao što su stepen poznavanja između adresanta i adresata, vrsti interakcije između njih, govornikova odnosa prema sagovorniku, itd. Ova pragmatična stavka u analizi vokativnih izraza, javlja se konstantno, bez obzira da li je vokativ u sintagmi, dio izričaja, ili stoji samostalno. Primjer, *Husein-beže!* donosi leksičke informacije: referentnu informaciju svojstvenu riječi *bega*, i na ime *Husein*,

ali i pragmatičke informacije: signalizirajući da je to referenca na adresata, primatelja višega ili ravnopravnoga statusa u odnosu na adresanta, odnosno pošiljaoca.

S različitim tonalitetom u komunikaciji, vokativni izrazi mogu biti interpretirani na različite načine. Odnosno, ako sam tonalitet u vokativnome izrazu nije pravilno upotrijebljen, moguće je da komunikacija ne bude uspješna. S tim u vezi, odabir vokativnih izraza treba biti u skladu s govornom situacijom, odnosno deiksijom, jer njihova interpretacija može ovisiti o kontekstu koji treba biti jednak i kod adresanta i kod adresata. S tim u vezi, vokativni se izrazi najčešće koriste u govornoj komunikaciji *licem u lice*, kada je u kontekstu nešto moguće i podrazumijevati, a da komunikacija ne bude ugrožena. Slijedi primjer govorne situacije iz romana Meše Selimovića *Derviš i smrt*, s vokativnim izrazom čija interpretacija govori o vokativnoj i referencijalnoj funkciji antroponima, odnosno *in media res* je osoba koja se odaziva na ime *Ishak* koje nije njegovo, ali referira na njega, zahvaljujući fizičkome kontekstu:

- Isače! – viknuo sam kao da dozivam izgubljenog.
- Koga zoveš? – upitao je čovjek začuđeno.
- Tebe zovem. Isaka zovem.
- Ja nisam Isak.
- Svejedno. Ja sam te tako nazvao. Kako si dopustio da te uhvate?
- Čovjek je stvoren da bude uhvaćen kad-tad.
- Nisi tako mislio ranije.
- Nisam bio ni zatvoren ranije. Nekad i sad to su dva čovjeka.
- Zar im se predaješ, Isače?
- Ja se ne predajem. Ja sam predat... (Selimović 2007: 214)

Dakle, referirajući, u ovome slučaju vokativne izraze, moguće je razlikovati po funkciji, a ne uvijek po vanjskom obliku ili po načinu na koji oni vrše svoju funkciju. O takvome načinu imenovanja, odnosno referiranja piše Miljenko Jergović u knjizi *Inšallah, madona, inšallah*, opisujući lik i ime jednoga od aktera:

Moje ime je Mustafa. Od onih sam koje ti je bolje ne pogledati. Ako želim sebe zazvati, ja izgovorim Gurbet. Po tom imenu znaju me oni koji me nikada nisu vidjeli. To ime bilo je moj nam. Ni begovski, ni bogomdani ni od strahova tuđih načinjen. Bio sam Gurbet i nije mi bilo teško zbog toga. Sve do dana kada sam tek jednom kapljom oka provirio u bašču dok se prema izvoru spuštala Zumra. Nakon toga sam za njom prolio oba svoja mora, a Gurbet više nije moje ime, nego ime moje nesreće. A to je, pravo je reći, postalo isto. (Jergović 2004: 10)

ZAKLJUČAK

Rad ukazuje na potrebu da se u bosnistici na cjelovit način prezentira i interpretira onomastička terminologija, jer je nepostojanje istoga uzrokovalo neprecizno ili netačno korištenje nekih termina, kao npr. lično ime, antroponimijska formula i antroponimijska kategorija. S tim u vezi, ovaj rad precizira ta tri termina na sljedeći način: antroponimijska kategorija podrazumijeva tip imenovanja osobe, s posebnim odlikama na gramatičkoj razini (ima posebnu tvorbenu strukturu), i na semantičkoj razini (ima posebno onomastičko značenje). Zaključno, antroponimijske kategorije su: ime, prezime i nadimak, i oni skupa čine antroponimijski sistem nekoga jezika i kulture. Definirane su glavne funkcije ličnoga imena: *referencijalna* ili *identifikacijska* kojom se jedinka izdvaja iz skupine, diferencira se u zajednici, odnosno izvanjezičkoj zbilji, i suprostaavlja svemu ostalom; *deskriptivna* u imenâ s naglašenim motivom imenovanja, odnosno koja posjeduju deskriptivno, konotativno značenje (koja su predikati sama po sebi) ili koja ukazuju na neke karakteristike imenovanoga, npr. razlikovanje roda, spola (iako ne uvijek!); *vokativna* kojom se privlači pozornost imenovane osobe. Sve tri funkcije su oprimjerene iz korpusa bosasnkohercegovačke književnosti, odnosno potvrđeno je da su u bosanskome jeziku postojala, a i danas postoje lična imena koja imaju deskriptivno značenje i osobine predikata, npr. imena s *-ov-* i *-ev-* infiksanim tvorbenim morfemima, ili imena sa sufiksom *-ica* koja su nastala sufiksacijom od muževljeva imena, i koja su i danas prisutna u zapadnoštokavskim govorima u funkciji nadimka kod ženskih osoba. U vokativnim izrazima pored standardiziranih formi potvrđene su i one koje od njih odstupaju.

IZVORI

1. Čedić, Ibrahim, Hadžem Hajdarević, Safet Kadić, Aida Kršo, Naila Valjevac, *Rječnik bosanskog jezika* (2007), Institut za jezik, Sarajevo
2. Dizdar, Mak (1997), *Kameni spavač*, Ljiljan, Sarajevo
3. Drame (1984/1985), *Savremena književnost naroda i narodnosti u BiH u 50 knjiga*, Svjetlost, Sarajevo
4. Džumhur, Zuko (1997), *Putopisi*, Preporod, Sarajevo
5. Fetahagić, Sead (2005), *Novele – Drame*, Preporod, Sarajevo
6. Halilović, Senahid (2014), *Bosansko-slovenski rječnik*, Knjiga 12, Bosnistika, Sarajevo
7. Humo, Hamza (1982), *Izbor iz djela*, Veselin Masleša, Sarajevo
8. Isaković, Alija (1995), *Hasanaginica, Drame*, Preporod, Sarajevo
9. Jahić, Dževad (2011), *Rječnik bosanskog jezika*, Akademija nauka i umjetnosti BiH, Sarajevo
10. Janjatović, Đorđe (1993), *Prezimana Srba u Bosni*, Prosveta-trgovina d.d., Sombor
11. Jergović, Miljenko (2004), *Inšallah, madona, inšallah*, Dani, Sarajevo
12. Karić, Enes (2009), *Pjesme divljih ptica*, Tugra, Sarajevo
13. Kasumović, Fahd (2011), *Prijelazi na islam u sidžilima sarajevskog šerijatskog suda iz prve polovine 19. stoljeća*, u *Identitet Bosne i Hercegovine kroz historiju*, Zbornik I, Institut za istoriju u Sarajevu, Sarajevo, 215 – 239.
14. Kulenović, Tvrtko (1994), *Istorija bolesti*, Bosanska knjiga, Sarajevo
15. Mulabdić, Edhem (2009), *Zeleno busenje*, Svjetlost, Sarajevo
16. Muradbegović, Ahmed (1996), "Na Božijem putu" u *Antologija bošnjačke drame XX vijeka*, ur. Gordana Muzaferija, Alef, Sarajevo
17. Nametak, Alija (2002), *Travka zaboravka*, BZK Preporod, Sarajevo
18. Povelja – Kralj Stjepan Ostojić 5. mart 1419.: Miklosich CCLXVI; Stojanović br. 579; Čremošnik br. 48
19. Selimović, Meša (2007), *Derviš i smrt*, Logos art, Beograd
20. Sijarić, Ćamil (2013), *Šetnje po Šipovicama. Izbor iz poezije Ćamila Sijarića*, priredio Faruk Dizdarević, Petnjica
21. *Službene novine Federacije BiH* broj 7, 25. 1. 2012.
22. Stojić, Mile (2010), *Bratstvo i sestrinstvo*, Dobra knjiga, Sarajevo
23. Sušić, Derviš (1984/1985), "Veliki vezir" u *Drame*, *Savremena književnost naroda i narodnosti u BiH u 50 knjiga*, Svjetlost, Sarajevo

24. Topčić, Zlatko (1996), Kulin-ban, u: *Antologija bošnjačke drame XX vijeka*, ur. Gordana Muzaferija, Alef, Sarajevo
25. Topčić, Zlatko (2011), *Završna riječ*, Novi liber, Zagreb
26. Vego, Marko (1962-1970), *Zbornik srednjovjekovnih natpisa Bosne i Hercegovine*, knj. I-IV, Izdanja Zemaljskog muzeja, Sarajevo
27. Ugovor bosanskog bana Stjepana Kotromanića s Dubrovčanima 23. oktobar 1332.: Miklosich LXXXV

LITERATURA

1. Altaras Penda, Ivor (2005), "Identitet kao osobno pitanje", *Revija za sociologiju*, 55–62.
2. Anderson, John M. (2004), "On the grammatical status of names", *Language*, Washington, 435–474.
3. Bezlaj, France. i dr. (1983), *Osnoven sistem i terminologija na slovenskata onomastika*, Makedonska akademija na naukite i umetnostite, Skoplje
4. Derida, Žak (1976), *O gramatologiji*, Veselin Masleša, Sarajevo
5. Frančić, Anđela (1996), "Pregled mjena imenske formule i ličnog imena u njoj (na primjerima iz međimurske antroponimije)", *Rasprave Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje*, Sv. 22., 17–36.
6. Frančić, Anđela (2006), "Što je osobno ime?", *Folia Onomastica Croatica* 15, 71–80.
7. GHB – Gazi Husrev-begova biblioteka, Sidžili – sudski zapisi br. 44, 57, 58.
8. Jahić, Dževad (2010–2011), *Rječnik bosanskog jezika I – III*, autor, Bošnjačka asocijacija 33, Sarajevo
9. Josip Valković (1955), "Ime i prezime u administraciji", *Jezik: časopis za kulturu hrvatskoga književnog jezika*, Vol. 4, No. 1, 22-25.
10. Kasumović, Fahd (2011), "Prijelazi na islam u sidžilima sarajevskog šerijatskog suda iz prve polovine 19. Stoljeća", u: *Identitet Bosne i Hercegovine kroz historiju: zbornik radova 1*, Institut za istoriju, Sarajevo, 215-239.
11. Kowalik-Kaleta, Zofia (1987), "Stabilizacija slovenskih prezimena kao samostalan proces istorijske semantičke evolucije", *Onomatološki prilozi VIII*, Beograd, 25-37.
12. Linton, Ralph (1940), *Acculturation in Seven American Indian Tribes*, New York

13. Lyons, John (1977), *Semantics*. Vol. 1. Cambridge University Press, Cambridge
14. Marković, Ivan (2010), "O uporabi i značenju imenâ u hrvatskome", *Folia onomastica Croatica* 19, 175–202.
15. Noris, Kristofer (1990), *Dekonstrukcija*, Nolit, Beograd
16. Nosić, Milan (1998), *Prezimana zapadne Hercegovine*, HFD, Rijeka
17. Nosić, Milan, Magdalena Vidinić (1999), *Bosansko-hercegovačka hrvatska prezimena I*, HFD, Rijeka
18. Nosić, Milan (2000), *Bosansko-hercegovačka hrvatska prezimena II*, HFD, Rijeka
19. Peternai Andrić, Kristina (2012), *Ime i identitet u književnoj teoriji*, Antibarbarus, Zagreb
20. Putanec, Valentin (1976), "Esej o jezičnom znaku i onomastici te o antroponimiji u Hrvatskoj", predgovor *Leksika prezimena SR Hrvatske*, Zagreb, V–XIV.
21. Spahić, Vedad (2016), *Književnost i identitet: Književnost kao prostor izazova u reprezentaciji/konstrukciji bošnjačkog kulturnog identiteta*, Lijepa riječ – BZK "Preporod", Tuzla
22. Šabić, Indira (2016), *Antroponimija i toponimija bosanskoga srednjovjekovlja*, Dobra knjiga, Sarajevo
23. Šabić, Indira (2017), "Antroponimi u vokativnim oblicima i vokativnim izrazima bosanskoga književnog jezika", *Zbornik radova s XIII. Međunarodnoga kroatističkog znanstvenog skupa*, Znanstveni zavod Hrvata u Mađarskoj, Pečuh, 458–471.
24. Šimunović, Petar (1985), *Naša prezimena*, Nakladni zavod Matice hrvatske, Zagreb
25. Šimunović, Petar (2009), *Uvod u hrvatsko imenoslovlje*, Golden marketing, Zagreb
26. Škaljić, Abdulah (1989), *Turcizmi u srpskohrvatskom jeziku*, Svjetlost, Sarajevo
27. Valković, Josip (1955), "Ime i prezime u administraciji", *Jezik: časopis za kulturu hrvatskoga književnog jezika*, vol. 4, 22 – 25.
28. Van Langendonck, Willy (2007), *Theory and typology of proper names*, Mouton de Gruyter, Berlin – New York

FUNCTIONS OF PERSONAL NAMES IN LITERATURE

Summary

The paper addresses three terms: personal names, anthroponymic formula and anthroponymic category and their determinants in the literary-artistic/fictional style of contemporary Bosnian language. The paper discusses the functions of personal names and establishes the following: 1. referential or identification function that sets an individual apart from the group, it differentiates the individual in the community or extra-linguistic reality and contrasts it with everything else; 2. descriptive function in names with a distinct motive for naming, names that possess a descriptive, connotative meaning (predicates by itself) or names which indicate some characteristics of the named individual, e.g. gender, sex (but not always!); 3. vocative function that attracts the attention of the named individual. By specifying each of the aforementioned functions, the author gives examples from Bosnian literature and their interpretations. The paper also discusses about a descriptive, singular name, nomina mota and patronymics.

Key words: anthroponymic formula; anthroponymic category; personal name, functions of personal names; nomina mota; rigid and flaccid designators

Adresa autora
Authors' address
Indira Šabić
Filozofski fakultet
Univerzitet u Tuzli
indirasmajlovic@yahoo.com